

หน่วยงานรับผิดชอบ

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ 16 (ตรัง)

ชื่อกิจกรรมที่ดำเนินการศึกษา การจัดการป่าจาก

การจัดการป่าจาก หมู่ที่ 3 ต. ย่านซื่อ อ. กันตัง จ. ตรัง

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านย่านซื่อ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบล ย่านซื่อ อำเภอ กันตัง จังหวัดตรัง ประชากรชาย 155 คน ประชากรหญิง 145 คน (ข้อมูลประชากร พ.ศ. 2550) ไม่มีวัด และโรงเรียน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นราบลุ่มปากอ่าวแม่น้ำตรัง น้ำจะเป็นน้ำกร่อย ซึ่งเหมาะกับเจริญเติบโตของต้นจาก ประชากรของหมู่บ้านเดิมเป็นกลุ่มคนจีนที่เดินทางมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ โดยอาศัยเรือสำเภาเป็นพาหนะ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่ที่ 3 ประมาณ 80% ส่วนที่เหลือ 20% เข้าไปค้าขายในตัวเมืองกันตัง ปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านเป็นคนไทยเชื้อสายจีน 90 % ของประชากรทั้งหมด รายได้ของประชากรในหมู่บ้านเฉลี่ยประมาณวันละ 180 บาท ต่อวันต่อคน มีรายได้ตลอดทั้งปี จากการทำใบจาก จึงทำให้ประชากรส่วนใหญ่ จะทำงานในหมู่บ้าน 95 % อีก 5 % ออกไปทำงานรับจ้างตามโรงงานแปรรูปอาหารทะเลในตัวเมืองกันตัง ในสมัยก่อนจะนำต้นจากจากนำมาใช้ประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน เช่น เย็บจากมุงหลังคาและ ฝาบ้าน นอกจากนั้นใบจากสามารถนำมาห่อขนมเรียกว่าขนมจากซึ่งเป็นที่นิยมรับประทานกัน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันปัจจุบันและนอกจากนั้นดอกของต้นจากก็สามารถนำมาลวกจิ้มน้ำพริก รับประทานได้ส่วนของผลอ่อนจะนำมาทำเป็นขนมหวานแต่ สาเหตุที่ประกอบอาชีพทำใบจากเป็นรายได้หลักของหมู่บ้าน เนื่องจาก บริษัทกิมฮุ้นใบจากพานิช เดินทางเข้ามาใน หมู่บ้าน โดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ เข้ามารับซื้อใบจากเพื่อนำไปบรรจุหีบห่อและขายส่ง หลังจากนั้นนั้นชาวบ้านคิดค้นวิธีการบรรจุหีบห่อเอง โดยนายพิมล เชาะซิว เป็นผู้ริเริ่มบรรจุหีบห่อใบจากสามพี่น้อง “ตราพระพุทธรูป” ขึ้นเป็นยี่ห้อแรกของหมู่บ้าน และได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของป่าจาก

การจัดการป่าจาก

การจัดการป่าจาก หมู่ที่ 3 ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เริ่มจากการจับจองพื้นที่เพื่อใช้สอยในครัวเรือนประมาณ 100-150 ปี การแบ่งเขตพื้นที่แต่ละคนอาจจะทำเครื่องหมาย เช่นปลูกพืชชนิดอื่นเพื่อเป็นเขตแดน

การปลูกจากในท้องถิ่น นิยมดำเนินการอยู่ 2 วิธี

1. โดยธรรมชาติ

ต้นจากโดยทั่วไปจะไม่มีการปลูกเนื่องจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้าน เป็นที่ราบลุ่มปากอ่าวแม่น้ำตรัง น้ำจะเป็นน้ำกร่อย มีน้ำทะเลท่วมถึง เหมาะกับการเจริญเติบโตของต้นจาก และเมื่อของผลจากแก่จัดจะร่วงหล่นไปในน้ำ และลอยตามน้ำไปเมื่อพบสภาพพื้นที่เหมาะสมจะงอกเจริญเติบโต และขยายพันธุ์เช่นนี้ไปเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน

2. โดยการปลูก

พื้นที่ที่มีการปลูกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาเก่า และเปลี่ยนมาเป็นนาป่าจากเริ่มปลูกโดยใช้เท้าเหยียบผลจากแก่ลงผิวพื้นดิน เพื่อไม่ให้ผลลอยตามน้ำไป เมื่อจากงอกเป็นต้น เจริญเติบโตอายุประมาณ 5 ปี ก็สามารถตัดยอดได้ และจะตัดได้หลายชั่วอายุคน (ต้นที่ตัดยอดเป็นประจำจะออกผลน้อย)

ภาพต้นจากอายุ 3 ปี

การดูแลรักษา

ต้นจากจะมีการตัดแต่งกิ่งแห้งออก และแผ้วถางวัชพืช วัชพืชที่ขึ้นในป่าจาก เช่นต้นหนามเทพี , หนามแก้วหมอ , ย่านคางคก วัชพืชอื่นจะมีน้อยเนื่องจากมีน้ำท่วมถึง และจะมีการจ้างถางวัชพืชในดอนน้ำแห้ง ทุก 3 ปีจะมีการถาง 1 ครั้ง อัตราค่าจ้างไร่ 1,200 บาท

ภาพการตัดแต่งต้นจาก

ภาพวัชพืชที่ขึ้นในป่าจาก

การใช้ประโยชน์จากต้นจาก

ใบจากใช้นำมาเย็บเป็นตับจาก เช่นมุงหลังคาบ้าน และฝาบ้าน ราคาตับละ 6-10 บาท นอกนั้นใบจากนำมาขนมจาก

ยอดของต้นจากที่จะ ตัดต้องมาจากยอดที่แก่เต็มที่ ลักษณะของยอดที่ดีจะต้องไม่แตกและต้องเกิดจากต้นที่สมบูรณ์เต็มที่เท่านั้น ภายใน 1 ปีจะมีการตัดยอดจากประมาณ 4 ครั้ง ตัดทุกๆ 3 เดือน รายได้จากการเหมาตัดไร่ละประมาณ 2,000-2,500 บาท ต่อไร่

วิธีการทำใบจาก

ภาพยอดจากที่ตัดจากต้น

ภาพการสับใบจาก

ค่าจ้างในการสับใบจาก จากยอดสด ยอดจากใหญ่ 100 ยอด ราคา 60 บาท ยอดขนาดกลาง 100 ยอด
ราคา 50 บาท

ภาพใบจากที่ผ่านการตัด

ภาพกำลังลอกเยื่อใบจาก

ภาพใบจากที่มัดเป็นกระจุกตากผึ่งลม

หลังจากลอกเยื่อใบจาก ทำเป็นมัดกระจุก แขนงไว้เพื่อตากลมประมาณ 1 วัน ทำการตัดกระจุกนำเข้าตู้อบ ควันกำมะถัน เพื่อให้ใบจากมีสีขาวสวย กันเชื้อราและเก็บรักษาได้นานประมาณ 6 เดือน

ภาพตู้อบกำมะถัน

ภาพใบจากที่จัดเรียงในตู้อบกำมะถัน

ตู้อบ 1 ตู้ ใช้กำมะถัน ประมาณ 3 กิโลกรัม สามารถรมยอดจากได้ 300 ยอด ใช้เวลารวม 1 คืน เสร็จแล้ว ทำการตากลมอีกครั้ง จนแห้งสนิทนำมาตัดเป็นท่อนๆแล้วบรรจุถุงพร้อมจำหน่าย

ภาพการบรรจุถุง

ค่าแรงในการใส่ถุง วันละ 300 บาท

ตลาดขายส่งใบจาก

ตลาดขายส่งของใบจากในปัจจุบัน ส่งจังหวัดตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา และสุราษฎร์เป็นส่วนใหญ่

การจักสานก้านจาก

ก้านใบจากที่เหลือจากการลอกเยื่อใบจากสามารถนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน เป็นภาชนะใช้สอยในครัวเรือนและจำหน่าย เครื่องจักสานที่ทำจากก้านใบจากสามารถเก็บไว้ได้นานประมาณ 3-4 ปี

ภาพจักรสานก้านจาก

ดอก

ดอกของต้นจากที่ออกดอกในช่วงที่มีน้ำท่วม สามารถนำมาลวกจิ้มกับพริก ส่วนดอกที่ออกในช่วงที่น้ำแห้งจะรับประทานไม่ได้ เนื่องจากมีรสฝาดและขม

ภาพดอกของต้นจาก

ตัดดอกทำน้ำตาลจาก โดยการนำมาตั้งไฟเคี่ยวให้เป็นน้ำตาลเพื่อใช้บริโภค ใช้ทำขนมจากรสชาติหอมอร่อย ใช้ประกอบอาหาร ทำเหล้า น้ำตาลจากจะเก็บได้นานประมาณ 1 ปี น้ำตาลจากต้นจาก สามารถนำมาทำน้ำส้ม โดยการหมัก มีรสชาติเปรี้ยว นำมาประกอบอาหาร เช่น ต้มปลา เป็นต้น ราคาขายขวดละ 20 บาท ผลอ่อน

ใช้ส่วนหัวของผลรับประทานเป็นผักจิ้ม และสามารถนำมาแกงกะทิ ใช้แทนผักต่างๆ ได้รสชาติ ผลขนาดกลางใช้เชื่อมเป็นขนมหวานทั่วไป

ภาพผลอ่อนของจาก

ภาพผลแก่ของจาก

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหามีเพียงอย่างเดียวเมื่ออบกำมะถันตอนกลางคืน กลิ่นของของกำมะถันเมื่อหายใจเข้าไป จะทำให้แสบคอและผลข้างเคียงกับวัสดุหรืออุปกรณ์จำพวกเหล็ก หรือรถยนต์ที่อยู่ใกล้ๆ ตู้อบจะเป็นสนิมและผุพังได้ง่าย